

Intervju

Jernej Šček Profesor filozofije in zgodovine na liceju Franceta Prešerna v Trstu o tem, kaj je svobodna volja, ter o politizaciji spominov, simbolov in praznikov. Z mladimi rad dela, »ker jih odrasli še nismo pokvarili«

»Digitalna tehnologija ni orodje za demokracijo«

TRST Danes se vračamo k temi svobode in svobodne volje, ki ste jo v @Direktu odkrivali že 25. aprila, in se vanjo še poglobljamo. Tokrat objavljamo pogovor z Jernejem Ščekom, filozofom, profesorjem filozofije in zgodovine na liceju Franceta Prešerna v Trstu, avtorjem knjig *Kavarna Italija* in *Kavarna odprta*. Z njim smo se pogovorili o tem, kaj je svobodna volja.

O svobodni volji se v zadnjem času govori zelo malo. Zdi se samoumevna. Ali je res tako?

Ni dosti tega, kar lahko jemljemo za samoumevno. Svoboda in voljo v zahodni miselni tradiciji povezuje krščanstvo, po katerem je svoboda oblika hotenja, možnosti izbire. Bog jo je podaril ljudem, da bi lahko na razpotjih življenja izbirali med dobrim in zlim. Za stare Grke je svoboden, kdor svobodno deluje med ljudmi, na polju političnega. Da je svobodnost pravzaprav izbira, je torej kulturno pogojena trditev. Nesamoumevno je tudi, da smo ljudje rojeni za svobodo. Da po naravi stremimo k njej, da smo zanjo pripravljene žrtvovati vse. Da in ne: v La Boétieju, pa tudi v Kantu, Dostojevskem in Freudu beremo, da ljudje dajemo prednost varnosti, udobju in lagodnosti, ne pa svobodni. Da smo najraje prostovoljni sužnji, kar je skoraj neizrekljivo! Svobodo torej želimo vsaj toliko, kolikor jo preziramo. Sonce svobode 80 let pozneje komajda brli.

Kako letos, torej ob 80. obletnici osvoboditve, pojmuje svobodno voljo? Ali je svoboda izbire prirojena ali pa je to nekaj, za kar se je treba vedno in znova boriti?

Pred našimi napol spečimi očmi se odvija mesarsko klanje. Poglejte minuli »cirkus« okrog 25. aprila: kakšne prevare in zvijače si privošči vladajoča desnica samo zato, da bi se izognila omembi nacifašizma. Kaj v našem imenu sploh »praznujejo«? Protiantifašisti v družbi črnihov – ne dovolite kravatom, da vas premamijo – so antifašiste že zdavnaj brcnili iz Rižarne. Kako trpka okrogla obletnica v Rimu, Trstu in Bruslju. »80 let svobode,« nam pravijo. Za vladajoče in za večino to niti pod razno ni dan osvoboditve izpod nacifašizma, temveč kar neka obletnica poljubno izbrane in sproščeno umišljene svobode. Neopredeljene, rafinirane, sterilizirane svobode nasploh: svobode praznovanja, pečenja na žaru, izletništva v naravo, svobode od ... osvoboditve same. Zdaj, ko so preživeli končno pokoj-

Jernej Šček »Sonce svobode komajda brli,« opozarja FOTODAMJ@N

ni, je treba leto 1945 razredčiti! Ta dan so izvotlili zgodovinske vsebine in ga spremenili v prazno lupino, v katero lahko vtakneš karkoli. V Trstu je tako ali tako z občinskim praznikom zakoličen, da 25. april, kar pri nas pomeni 1. maj, ni praznik, temveč dan »žalovanja« nad komunističnim zavojalcem. Kaj naj rečem, Anno Domini 2025: žalostno!

Ta tiha in globoko deroča politizacija vsega – spominov, simbolov, praznikov – bi morala vzbujati skrb pri vseh, kar nas je zdravih in pluralnih demokratov. 25. aprila je rdeča barva mavrična. Antifašizem je temeljno načelo demokratičnosti, čeprav so apološko vtaknili šele v 12. prehodno in končno določbo. 139 členov je bilo premarlo! Tako pa se 25. aprila bijejo fašisti in komunisti. Kar je bilo večini Evropejcev leta 1945 jasno, danes ni več. Zgraditi bo treba vse od začetka: antifašizem, Evropo, mirovništvo, demokracijo.

Družbena omrežja so popolnoma spremenila način prenosa informacij in sprejemanja odločitev. Kako te platforme vplivajo na svobodno voljo, predvsem na svobodno voljo mladih?

Digitalna tehnologija ni orodje za demokracijo. Obljuba, v katero smo demokrati verjeli še pred dvajsetimi leti, da bo »internet« namreč pomagal šibkejšim in odrinjenim do družbene in politične emancipacije, da je »digitech« oro-

dje razsvetljevanja, je dokončno prekršena: ni tako! Obstajajo svetle izjeme: Julian Assange, arabska pomlad, Aung San Su Či v Mjanmaru, kurdska gibanja za neodvisnost ... in vemo, kako se je končalo.

Ali družba, gospodarski sistem in vse, kar je del naše stvarnosti, vplivajo na naše odločitve? Katera generacija je temu najbolj podvržena?

V absolutnem smislu nismo gospodarji niti v lastni hiši, v relativnem smislu pa se trudimo krmariti skozi nevihte in zjasnitve bivanja. Zahodna filozofija več tisoč let obljublja recepte za obvladovanje lastnega življenja, a nam slednje ves čas polzi iz rok, luknjasto razumljivo, neobvladljivo, divje. Kaj naj zdaj?

Humanisti verjamemo, da smo ljudje dolžni raztegovati območja vpliva na lastno življenje s proaktivno držo pri izzivih, s trezno presojo, z zanosom volje in zaletom idej, dokler pod nepremagljivo steno ne dvignemo rok: ne gre več, se vzdržimo, priznamo nemoč, pustimo življenje, da teče – naj dela, kar more.

Svoboda je po Hannah Arendt sodelovanje. Ni nekaj, kar čutimo, ampak je to, kar stori-mo. Sonce svobode v ječi ne more zasijati! Če nimaš pravic, če te izkoriščajo, ponižujejo in tlačijo, preprosto ne moreš biti svobodnega, pa čeprav se počutiš svobodnega. In tu je problem: zahodne družbe uspravajo državljanstvo z blagostanjem, omamljajo ga z obiljem. Pijani smo od kruha in

»
Kar je bilo večini Evropejcev leta 1945 jasno, danes ni več. Zgraditi bo treba vse od začetka

molčimo. Potrebe po družbenem osvobajanju ne čutimo več. Na dan žena vsi na pico. Za izražanje sebe v trgovino. Za uveljavljanje v družbi na aplikacijo za zbiranje športnih rekordov. Za sodelovanje v javni razpravi na zidove družbenih omrežij. Levi pred ekranom, na štiri oči pa ovčice. Mladinski petki za prihodnost? Mlade smo spet utišali, čeprav obravnavajo temo stoletja, češ glej jih mulce, niti sanja se jim ne, kako se svet zares vrti. Zato rad delam z mladimi: ker jih odrasli še nismo pokvarili!

Ali je današnji človek povsem svoboden in lahko svobodno izbira?

Kaj vse smo storili v imenu svobode! Čudežno dobro in satansko zlo. Svoboda je en sam velik nesporazum ali kot gora velik izgovor. Orodje oblastnikov, orožje diktatorjev, kar danes pomeni prodajalcev orožja, veletrgovcev, eko-lobistov, vsakovrstnih izkoriščevalcev, gospodov potrošniškega kapitalizma, ki v imenu svobode vklene množice v ječe obljub. Svoboda je postala blago na prodajnih policah.

Če mene vprašate, je svobodnost pravo razmerje med zasebnim in javnim. Ni večje nevarnosti za svobodo vseh, kot je nagona svoboda ne-ticaterih. To bi bila svoboda li-sice v kurniku! Čakajoč na boljše, mene še zmeraj vodi kategorični imperativ zlate-ga pravila: svoboden sem, dokler si tudi ti!

Instagram

@direkt_pd
#bodidirekten

Donald.Trump: Ekran sem pogledal ravno tedaj, ko je po rdeči preprogi prišla Kamala. Mislim sem, da modeli morajo biti mladi ...

Enzo.miccio: Nikoli si ne bi mislil, da Donalda zanima moda. To svoje zanimanje bi moral dajati v prakso.

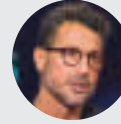
kamalaharris: Njegove carine so bolj nesmiselne kot jaz na Met Gala. Naj se raje posveča gospodarstvu kakor modi.

Markcarney: Še bolj nesmiselno pa je, da si hoče prisvojiti Kanado in Grenlandijo z nasiljem. Naj kar odpre Alcatraz, da vržemo njega not'.

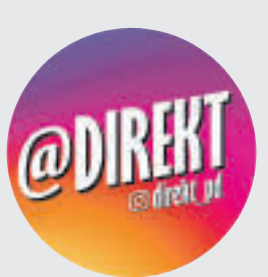

anna.wintour: Običajno bi pobesnela, ker politika ne sodi v modo. Toda letošnji Met je bil tako dolgočasen in brez gossipa, da me škandali v svetu razvedrijo.

fabriziocorona: Ne skrbi, tudi z novim papežem bo prišel kakšen škandal.

Bodimo zmeraj direktni!

Sodelavke in sodelavci mladinske strani @Direkt: Svetlana Brecelj, Julija Cante, Martina Cavotta, Nika Maria Costantin, Marco D'Errico, Malina Dolhar, Lapo Farolfi, Emil Favento, Tadeja Gergolet, Sara Hlabian, Elisabetta Lovero, Gaja Pelà, Francesco Petaccia, Veronica Piredda in Damir Terčon. Pridruži se nam! Z nami stopi v stik prek Instagrama na direkt_pd. Beri nas vsak petek.

Praznik miru na evropskih tleh

BRUSELJ Danes, 9. maja, je dan Evrope, ko praznujemo mir in sodelovanje na evropskih tleh. Na ta dan obeležujemo obletnico Schumanove deklaracije, ki je postavila temelje za tesnejše evropsko sodelovanje, kar je vodilo v nastanek Evropske unije.

Letos je 75. obletnica Schumanove deklaracije. Ob tej priložnosti bodo v državah članicah EU potekali dogodki, na katerih se bodo zbrali državljani in državljanke iz vseh družbenih okolij. Institucije EU bodo odprle svoja vrata in povabile državljane, naj obišejo njihove prostore, se seznanijo z njihovim delom ter se udeležijo izobraževalnih in zabavnih dejavnosti.